

PRZEGLĄD SPOŁECZNY

NAJPILNIEJSZE POTRZEBY gospodarcze i kulturalne pięciu powiatów Województwa Białostockiego na pograniczu mazurskiem.

MEMORJAŁ

Obwodu Północnego Związku Obrony Kresów Zachodnich

w Białymstoku, ul. Kilińskiego 16, telefon 8-45.

Sytuacja polityczna na tle zagadnienia polsko-niemieckiego uległa od roku 1925 zasadniczemu przeobrażeniu. O ile przedtem Niemcy w Polsce głosili hasło wytrwania, usiłując po wyzwoleniu z pod ich panowania części ziem zachodnich, powstrzymać rozwój defetyzmu niemieckiego, powodującego masową likwidację niemieckich warsztatów pracy gospodarczo-politycznej w Polsce — o tyle w latach następnych, organizacje niemieckie zarówno w obrębie Państwa Polskiego, jak i Rzeszy Niemieckiej rzucają hasło rewindykacji i ofenzywy. Województwo Białostockie na terenie 5-ciu powiatów graniczy z Prusami Wschodnimi. Z tego też powodu Zarząd Obwodu Północnego Związku Obrony Kresów Zachodnich w Białymstoku uważa za swój obowiązek zagadnieniu polsko-niemieckiemu poświęcić specjalną uwagę i zainteresować tak władze, jak i społeczeństwo szczególnie, dotyczącymi najpilniejszych potrzeb gospodarczych i kulturalnych 5-ciu powiatów nadgranicznych. Zarząd podkreśla to słowo „szczegółami”, gdyż niewątpliwie samo zagadnienie ważności tego problemu jest dostatecznie oceniane tak przez władze, jak i społeczeństwo.

Niemcy twierdzą, że gospodarcza, kulturalna i polityczna ekspansja niemiecka, nie pozwoli utrzymać na dłuższą metę granic polsko-niemieckich na odcinku Prus Wschodnich. Wychodząc z tego założenia Niemcy prowadzą na Mazurach nader intensywną politykę germanizacyjną, polegającą przede wszystkim na gospodarczym uzależnieniu od państwa

niemieckiego ludności mazurskiej w Prusach Wschodnich, by tą drogą zdobyć później polityczne związanie umysłowości i duszy mazurskiej z państwowością niemiecką. Słynny niemiecki „Sofortprogramm”, na który Niemcy wyłożyły około pół miljarde marek złotych, miał być tym taranem, przy pomocy którego sumienie polskie ludu mazurskiego w Prusach Wschodnich miało być doszczętnie zdruzgotane. Taktyka ta, zmierzająca do opanowania podstaw życia gospodarczego i społecznego ludności mazurskiej w Prusach Wschodnich, nie odniosła [całkowitego] sukcesu, gdyż lud mazurski nie uległ.

Przeciwnie od drugiej połowy 1926 r. daje się słyszeć w Prusach Wschodnich coraz więcej głosów o samodzielności autonomicznej Prus Wschodnich, a nawet podnoszone są koncepcje ścisłego zązębienia Prus Wschodnich z Polską pod względem gospodarczym i terytorjalnym. Jest znamiennym, że poglądy te mają swe źródło u oficjalnych sfer gospodarczych w Prusach Wschodnich, rozumiejących dobrze całą nienaturalność geografii politycznej Prus Wschodnich i potrzebę bliższego związania z Polską, zwłaszcza ze względu na korytarz pomorski, „zabójczą dla Królewca i życia gospodarczego Prus Wschodnich konkurencję handlową polskiego portu Gdyni oraz współzależność Gdańska. Tragedja ludu mazurskiego i niewygasłe prawa narodu polskiego do Mazurów nakładają na społeczeństwo specjalne obowiązki. Lud polski na Mazurach łowi chciwem uchem odgłosy idące z Polski. Krzepnięcie naszej organizacji pań-

stwowo-społecznej i usprawnianie gospodarcze, szczególnie w szerokiej strefie nadgranicznej powodują polityczne uniezależnienie się duszy mazurskiej od pierwiastka kultury niemieckiej. Akcja polska na terenie Prus Wschodnich nie może mieć charakteru dywersji, jak to czynią Niemcy w Polsce. Dążeniem naszym jest jedynie gospodarcze i kulturalne podniesienie ludności naszej na terenie granicznych powiatów, tak, by z biegiem czasu nie było różnicy między ziemiami z jednej i drugiej strony kordonu.

W memorjale, poprzednio opracowanym przez Zarząd Obwodu Północnego wykazaliśmy cały szereg potrzeb nadgranicza polsko-mazurskiego. W ostatnich latach nastąpił duży postęp. Niemniej jednak potrzeby są wielkie. Dlatego też z głęboką wiarą, że władze państwowe, samorządowe oraz całe społeczeństwo uznają doniosłość tego zagadnienia i wysuniętych przez nas dezyderatów, przystępujemy do sprawy.

Podstawową zasadą wychowania społecznego musi być hasło, że zdobycie niepodległości państwowej i odzyskanie części utraconych ziem zachodnich, to dopiero pierwszy akt odrodzenia Państwa. Drugim aktem odrodzenia jest utrwalenie niepodległego bytu i dążenie do mocarstwowego rozwoju Państwa, zdolnego utrzymać swoją pozycję państwową w pierwszych szeregach państw europejskich niezależnie od tych, czy innych koniunktur międzynarodowych. Dążenie do lepszych form i lepszej treści państwowego i społecznego, musi być jak najintensywniejszym i jak najbar-

dziej celowym wysiłkiem wszystkich czynników. Akcja w każdej dziedzinie musi być należycie przemyślana i uzgodniona. Problem kollaboracji pracy może skutecznie rozwiązać samorząd, którego zadaniem winno być wykorzystanie energii i środków społeczeństwa, oraz nadanie kierunku jego działalności.

Uwagi ogólne.

Porównując stan osiedli na naszych ziemiach zachodnich ze stanem osiedli w pasie nadgranicznym, musimy stwierdzić, że mimo znacznego postępu, szeroka strefa nadgraniczna przedstawia wielką różnicę na swą niekorzystność.

Wszystkie bez wyjątku organizacje społeczne muszą dopomóc organom administracyjnym i samorządowym do zupełnego wytepienia brudu i niechlujstwa. Sklepy, restauracje, kawiarnie, domy mieszkalne, muszą odznaczać się bezwzględnie czystością. W stosunku do ilości mieszkańców, mało zorganizowano kąpielisk, świetlic, teatrów, kin, ogrodów i miejsc spacerowych, bibliotek publicznych i wędrownych. Akcja zabrukowania ulic i dróg, akcja kanalizacyjna i wodociągowa postępuje bardzo powoli.

W biurach urzędów państwowych i samorządowych, w lokalach organizacji społecznych, brak nieraz kultury wnętrza, uderza prymitywizm urządzania.

Budownictwo wiejskie i miejskie, a zwłaszcza w osadach miejskich popularnie miasteczkami zwanych, nie liczy się z wymaganiami estetyki. Przyjęty zwyczaj malowania wapnem domów na biało, wywołuje wręcz przeciwny skutek, gdyż kurz i deszcz bardzo szybko plamią biel wapna, przez co brud uzyskuje jeszcze silny kontrast. Rozpowszechnił się zwyczaj malowania domów na kolory jaskrawe, wzajemnie nie harmonizujące. Należałoby rozważyć ujednostajnienie malowania domów na kolor jasno-szary, który daje świeżość i jasność tonu, mniej uwydatniając brud.

Każda wieś winna posiadać radjo-aparat, który stałby się czynnikiem rozwoju kultury.

Akcja budowy domów ludowych musi być skoordynowana w rękach sejmikowej komisji oświatowej, która może opracować plan realizacji tej akcji, uwzględniając ważność poszczególnych ośrodków.

Podniesienie poziomu teatru na wsi i muzykalności ludu wiejskiego i mieszkańców miast, wymaga specjalnego wysiłku odpowiednich organizacji społecznych.

Powaznym czynnikiem rozwoju kulturalnego jest sport kołowy na wsi. Byłoby wskazane, by reprezentacje samorządowe rozwały sprawę

zaniechania poboru podatku rowerowego, tembardziej, że podatek ten nie stanowi poważniejszej pozycji w budżetach.

W miastach i miasteczkach nadgranicznych specjalnie należy zwrócić uwagę na konieczność wzorowego urządzenia hoteli, oraz jadalni, restauracji i kawiarni, ze względu na to, że miasta te są często odwiedzane przez Mazurów i Niemców z Prus Wschodnich.

Wyroby tytoniowe wysyłane do powiatów nadgranicznych należałoby śladem Niemców fabrykować z lepszego surowca, gdyż ludność zrażona do sort krajowych, chętnie używa tytoniu pochodzącego z przemytu.

W powiatach zamieszkałych przez kurpiów daje się zauważyć coraz powszechniej występujący nałóg narkotyżowania się ludności wiejskiej (zwłaszcza kobiet) płynem podobnym z zapachu do eteru i kropli walerjanowych. Płyn ten przemycany w większych ilościach z Prus Wschodnich, rujnuje i tak ubogą ludność kurpiowską. Do walki z tym nałogiem musi wystąpić prócz władz, całe społeczeństwo.

Kwestja polaków pod zaborem pruskim

Spoleczeństwo polskie nie może przejść do porządku dziennego nad dążeniem Niemców do jak najszybszej germanizacji żywiolu polskiego, zamieszkałego w państwie niemieckim. Sprawa obrony kulturalnego stanu posiadania naszego nie tylko na niewyzwolonych, dotychczas, a niewątpliwie polskich ziemiach, ale w całym państwie niemieckim, oraz konieczność podtrzymania świadomości przynależności narodowej u naszych rodaków za kordonem—to państwowa konieczność ciążyąca na całym społeczeństwie. Ponieważ wśród rodaków naszych za kordonem znajdują się prócz stale tam zamieszkałych również biedni emigranci, robotnicy materialnie źle sytuowani—społeczeństwo macierzyste musi znaleźć środki na podtrzymanie ich świadomości narodowej. Stąd rodzi się konieczność pomocy finansowej na cele szkolnictwa polskiego w Niemczech.

Z punktu widzenia politycznego, pierwszorzędne znaczenie mają kolonie dla dzieci polskich z Niemiec, urządzane corocznie przez Związek Obrony Kresów Zachodnich na terenie całego Państwa. W akcji tej całe społeczeństwo wydatnie współdziała, a nadzwyczajne wyniki i nawiązanie niemi serdecznej sympatii między rodakami zza kordonu a Macierzą, niewątpliwie będą bodźcem do dalszego nie tylko kontynuowania, ale i rozszerzenia tej akcji.

Byłoby wskazane, by władze

szkolne, do programu nauki o Polsce współczesnej w wyższych klasach szkół średnich, seminarjów duchownych, seminarjów nauczycielskich, szkół powszechnych, jak również i szkół zawodowych wprowadziły także i kwestję Polaków za granicą, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia mazurskiego.

W każdym seminarjum nauczycielskim i duchownym, w każdej szkole zawodowej należałoby otworzyć kilka stypendiów, przeznaczonych dla młodzieży polskiej z zaboru niemieckiego, która wróciwszy następnie do Niemiec, miałaby za obowiązek podtrzymać i rozwijać ruch narodowo-społeczny wśród naszych rodaków za kordonem.

Stypendja takie winny tworzyć związki samorządowe i organizacje społeczne.

Dobór personalny urzędników państwowych i samorządowych

Zdajemy sobie sprawę z ciężkiej pracy urzędników państwowych i samorządowych, oraz wielkich zadań, jakie mają oni do spełnienia.

Specjalnie na terenie nadgranicznym, muszą oni posiadać jak najwyższe uzdolnienie fachowe, kwalifikacje osobiste, oraz świadomość ważności zagadnienia polsko-niemieckiego. Specjalną uwagę przywiązuje społeczeństwo do kwalifikacji funkcjonariuszów straży celnej, o ile chodzi o walkę z przemytnictwem.

O możliwe, winny odnośne władze rozpatrzyć sprawę specjalnego wynagrodzenia tych funkcjonariuszów, przyczem okres przydziału służbowego nie powinien być zbyt długi, gdyż nawiązane w czasie służby stosunki i znajomości, mogą wywrzeć pewien wpływ na łagodzenie energii w tępieniu przemytnictwa.

Walka z przemytnictwem.

W obecnej chwili daje się zauważyć rozwinięta plaga przemytnictwa z Prus Wschodnich tytoniu, jedwabiu, wyrobów galanteryjnych, chemikalji, sacharyny, wyrobów metalowych i t. p. Wśród społeczeństwa musimy stwierdzić brak należytej świadomości wielkiego niebezpieczeństwa i szkody dla Państwa z powodu przemytu. Akcja uświadamiająca jest wskazana tem więcej, że przemytnictwo, przynosząc szkodę Państwu, demoralizuje nadgraniczną ludność.

Wyplacanie wysokich premij od ujętego przemytu, winno odbywać się, o ile możności bezwzględnie po wykryciu przestępstwa. Specjalnymi afiszami, które muszą się znaleźć w każdej wsi i miasteczku, należy poinformować ludność o wysokości wyplacanych premij, oraz wskazać miejsce

gdzie należy zgłaszać odpowiednie informacje.

Pałacą jest sprawa budowy osobnych strażnic dla straży celnej.

Agencje pocztowe po wsiach.

Sieć agencji pocztowych musi być jak najbardziej zwiększoną, gdyż doręczanie korespondencji i paczek adresatom zamieszkałym na wsi, jest jednak bardzo powolne.

Znamiennym jest fakt, że listy express polecane, wymagają dłuższego czasu dla doręczenia adresatom na wsi, aniżeli przesyłki zwyczajne.

Wagony kolejowe.

Koniecznym jest jak najrychlejsze wycofanie kursujących w pasie nadgranicznym starych wysortowanych wagonów kolejowych, które mając pozatem jeszcze niedostateczne oświetlenie (bardzo rzadko elektryczne), robią wrażenie, że ludność pasa nadgranicznego jest przez zarządy kolei państwowych gorzej traktowana, aniżeli ludność, zamieszkała w centrum Państwa.

Unormowanie ruchu autobusowego.

Wzrastający ruch autobusowy, zagrożający nawet rentowności kolei państwowych w powiatach nadgranicznych, jest przeważnym środkiem komunikacji. W dziedzinie tej, powinien być wprowadzony przedewszystkiem system koncesyjny, przyczem władze państwowe powinny mieć prawo udzielania tych koncesyj i cofania ich, według swobodnego uznania. W ruchu autobusowym nienależy kontrolowanemu mieści się niebezpieczeństwo przedewszystkiem przemytnictwa, jak również i akcji wyrotowej względnie szpiegowskiej na rzecz państw innych. W celu uruchomienia wzorowych linii autobusowych, dworców-przystanków, zaprowadzenia czystości i punktualności w komunikacji, winny władze państwowe rozpatrzyć sprawę zmonopolizowania ruchu autobusowego na rzecz związków komunalnych, względnie osób wyjątkowo Państwu zasłużonych.

Wyszynki napojów alkoholowych.

Kompetencja w sprawie udzielania koncesyj na wyszynki napojów alkoholowych, powinna należeć do władz administracji ogólnej, gdyż osouy trudniące się tym wyszynkiem na terenie całego Państwa, a specjalnie na terenie pogranicza, muszą być niepoproszone pod każdym względem.

Apteczki.

W każdej szkole, na każdym posterunku policji państwowej, w każdej wsi powinna się znaleźć apteczka podręczna dla ludzi i zwierząt z dokładną instrukcją użycia. Związki ko-

munalne oraz organizacje społeczne muszą tą akcją jak najrychlejszą się zająć, przyczem należy zwrócić uwagę na konieczność przeszkolenia osób, wydających leki z apteczek podręcznych. Należy stwierdzić, że ludność wiejska w wypadkach choroby, ucieka się chętnie do pomocy znachorów, używa tak zwanego domowego, sposobu leczenia co szczególnie jest niebezpieczne w wypadkach nagłych, wymagających jak najrychlejszego ratunku.

Drogi gminne.

Na terenie naszego województwa, w ostatnich dwóch latach stwierdzić należy należyte obmyślaną akcję organizacji szarwarku gminnego, brukowania dróg wzdłuż osiedli, oraz obsadzania tych dróg drzewami morwowymi względnie owocowymi. Niemniej ze względu na konieczny wielki jeszcze wysiłek ludności w tym kierunku, polecamy tę sprawę uwadze czynników miarodajnych.

Wycieczki Mazurów do Polski i ludności polskiej na Mazury.

Województwo Białostockie posiadające bardzo wiele przepięknych zabytków, puszcę białowieską, jeziora, wspaniałe okolice także nadaje się do jak najintensywniejszego rozwoju ruchu turystycznego. Dorobek trzech lat ostatnich pozwala nam pochlubić się wzorowo wybudowanymi gmachami szkół powszechnych, szkół rolniczych, spółdzielczej przetwórci produktów zwierzęcych w Wołkowysku, stacją doświadczalną względnie zakładem zootechnicznym w Swisłoczy, wzorowo zorganizowanymi i funkcjonującymi spółkami drogowymi, i t. d. Również i praca społeczna na terenie województwa coraz bardziej postępuje. Z tego też powodu wielkie znaczenie dla rozwoju stosunków, oraz wzmocnienia świadomości narodowej Mazurów, będą miały wycieczki umiejętnie organizowane przez organizacje społeczne z okazji świąt kościelnych, odpustów, obchodów, wystaw i t. p. zarówno z Mazurów do nas, jak odwrotnie. Specjalnie organizacje rolnicze i rzemieślnicze, winny przy poparciu samorządu akcją tę realizować.

Domy Mazurskie.

W punktach specjalnie odwiedzanych przez ludność mazurską, należałoby powołać do życia „Domy mazurskie”, posiadające świetlicę, czytelnię, gospodę, salę koncertową i pokoje noclegowe. Domy mazurskie odciągnęłyby ludność miejscową, i zamiejscową od wyszukujących tę ludność karczem i restauracji i mogłyby spełnić swe zadania, jako centra kultury i oświaty.

Opieka społeczna.

Sprawa koordynacji wysiłków społecznych w tej dziedzinie, realizowana jest obecnie przez nowopowstałe Wojewódzkie Towarzystwo Opieki Społecznej „Przystań” w Białymstoku. Działalność związków komunalnych na terenie całego województwa winna być należyte ujęta przez związek międzykomunalny, który w najbliższym czasie ma powstać. Niewątpliwie, potrzeby ludności zwłaszcza w powiatach nadgranicznych, które są bardzo wielkie, będą w najbliższym czasie przynajmniej choć w części zaspokojone. Istniejący w powiecie Kolneńskim w Pieńkach - Borowych zakład dla starców musi być jak najrychlejsz rozbudowany. W miejscowościach nadgranicznych, jak w Myszyncu i innych, brak zakładów opiekuńczych dla dzieci.

Szkolnictwo powszechne.

Nauczycielstwo szkół powszechnych, tak bardzo ofiarne w pracy społecznej, żyje, a zwłaszcza mieszka bardzo często w najokropniejszych warunkach, tak, że trudno żądać od tych ludzi obarczonych nieraz liczną rodziną przywiązania do miejsca swej pracy, mimo, że przeważnie do samej pracy jest ono bardzo przywiązane.

Polepszenie więc i to jak najrychlejsz warunków życiowych, a przede wszystkim mieszkaniowych nauczycielstwa szkół powszechnych, jest sprawą pierwszorzędnej wagi.

Dobór personalny winien polegać na uwzględnianiu przedewszystkiem tych osób, które dokładnie znają problem polsko-niemiecki. Jest to nieodzowny warunek obsadzania stanowisk na terenie pasa nadgranicznego.

Sieć szkół powszechnych jest niedostateczną, a typ organizacyjny niski, gdyż przeważają szkoły jedno i dwuklasowe. Nadto ludność domaga się zmiany planów sieci szkolnych.

Ponieważ gminy nie posiadają na cele budowy szkół powszechnych odpowiednich funduszy, konieczną jest rzeczą, by przynajmniej odnośnie do powiatów nadgranicznych zezwolono tak powiatowym związkom komunalnym, jak też gminom wiejskim i miejskim na pobieranie specjalnego podatku inwestycyjnego na cele budowy szkół powszechnych. Sprawa ta jest bardzo ważna, gdyż gminy wiejskie i miejskie walczą z wielkimi trudnościami finansowymi. Nadto, należałoby przynajmniej odnośnie do powiatów nadgranicznych w drodze ustawodawczej przywrócić obowiązek Skarbu Państwa do pokrywania 50 proc. kosztów budowy. Sama akcja budowy szkół powszechnych musi być skoncentrowana w rękach wy-

działów powiatowych (co na terenie województwa białostockiego już przeważnie ma miejsce). Wydział powiatowy może opracować plan i ustalić kolejność budowy szkół powszechnych, a sama akcja będzie przez wydział powiatowy oszczędniej i lepiej wykonana.

Władze państwowe muszą umożliwić związkom komunalnym otrzymanie kredytów na wykończenie szkół w powiecie Ostrołęckim (Jarnuty, Olszewka, Goworowo, Zawady), w powiecie Szczuczynskim (Grajewo, Grabowo, Lachowo, Kruszewo, Czarnówek, Szczuczyn), w powiecie Suwalskim (Przerósł Aleksandrowo, folw. Stary, Żłobin, Lasanka-Danulewo), w wydzielonym mieście Suwałkach, oraz w powiecie Kolneńskim (Wincenta).

Konieczna jest pomoc kredytowa na jak najrychlejsze wybudowanie budynków szkół powszechnych w powiecie Augustowskim (Netta, Rutki, w powiecie Ostrołęckim (Leg-Przedmiejski, Myszyńiec, Dąbrowa, Grodzik, Łęczyn, Piski, Kaczka, Dylewo, Kadzidło, Ostrołęka stacja, Petły, Surowo, Czarnia, Wolkowo, Krysiaki), w powiecie Kolneńskim (Kolno, Stawiski, Łączki, Warmiak), w powiecie Szczuczynskim (Bogusze, Rydzewo, Sośnia, Filipki, Rajgród).

Szkolnictwo zawodowe.

Wielka frekwencja szkół średnich, brak dostatecznego zainteresowania młodzieży wiejskiej rzemiosłem, oraz niedostateczne rozmiary szkolnictwa zawodowego w pasie nadgranicznym, nakazują poświęcić więcej troski szkolnictwu zawodowemu. Młodzież wiejska z pasa nadgranicznego, niemogąc oddać się z braku ziemi rolnictwu i nie mając znajomości rzemiosła, zmuszona jest najczęściej do emigracji sezonowej lub stałej do Prus Wschodnich względnie Niemiec, albo też oddaje się przemysłnictwu, popłatnemu zajęciu wobec nieregulowanych stosunków handlowych polsko-niemieckich. Z tych względów uważa należy za bardzo pilne, wykończenie budowy szkół rolniczych w Dowspuździe w powiecie Augustowskim i Zembrach w powiecie Szczuczynskim.

W Ostrołęce Polska Macierz Szkolna utrzymuje szkołę rzemieślniczą. W szkole tej należałoby wprowadzić działy: elektrotechniczny, giserski, kucia koni i kłodziejstwa. Ponieważ Polska Macierz Szkolna nie będzie w możności rozbudować tej szkoły, jedynej w pasie nadgranicznym, należałoby rozpatrzyć sprawę jej upaństwowienia względnie przejęcia przez samorząd terytorjalny. Niezależnie od tego, aktualną jest sprawa rozbudowy bursy, istniejącej przy tej szkole. Wobec rozwoju przemysłu tkac-

klego w powiatach nadgranicznych oraz zainteresowania ludności wikliniarstwem i koszykarstwem wskazana by była rzecz zorganizowanie w powiecie Kolneńskim szkoły tkackiej, wikliniarzkiej i koszykarzkiej. W miarę rozporządzalnych funduszy, szkoły te winny powstać i w innych powiatach.

Niezależnie od rozbudowy sieci szkół zawodowych, poważny wysiłek musi być skierowany w kierunku wykształcenia zawodowego. Kursa dokształcającego dla młodzieży, zwłaszcza rzemieślniczej, winny być zorganizowane w każdej gminie i mieście.

Nauczycielstwo może w tej dziedzinie dużo pomóc. W celu odpowiedniego przygotowania teoretycznego i praktycznego należałoby urządzić specjalne kursa wakacyjne dla nauczycielstwa z uwzględnieniem rzemiosła, rolnictwa i hodowli. Inicjatywa nauczyciela, obeznanego z odpowiednim działem produkcji, przyczyni się bardzo wiele do podniesienia kultury, racjonalizacji i intensyfikacji gospodarstwa wiejskiego.

Gimnazjum w Ostrołęce.

Konieczne jest jaknajrychlejsze dokończenie rozpoczętej budowy gmachu gimnazjum państwowego w Ostrołęce.

Oświata pozaszkolna.

Oświata pozaszkolna jest jedną z tych dziedzin, która umieszczona jest w programie działalności każdej prawie organizacji społecznej. Należy ona również do zakresu działania samorządu. Koordynacja pracy w tej dziedzinie jest palącą koniecznością. Wysiłki organizacyjne słabych towarzystw idą przeważnie na marne. To też jako pierwszy warunek postawić należy dezyderat, by akcją tą objął samorząd powiatowy, a wszystkie organizacje winny z tym samorządem współpracować. W każdym wydziale powiatowym i magistracie większego miasta musi być stworzony referat oświatowy. Do zakresu działania referenta należałoby utrzymywanie stałego kontaktu z centralami organizacji, prowadzących akcję oświatową, prowadzenie dokładnej ewidencji działaczy społecznych na terenie powiatu, układanie planów akcji i przedkładanie powiatowej komisji oświatowej do decyzji. Przy każdym wydziale powiatowym i magistracie miasta wydzielonego winna powstać specjalna komisja oświatowa. Takie same komisje należałoby w miarę możliwości organizować przy radach gmin miejskich i wiejskich. W skład komisji oświatowych winni wchodzić, poza reprezentantami samorządu, reprezentantami samorządu, reprezentanci szkolnictwa oraz organizacji społecznych.

Uchwały komisji, określające plan działalności w dziedzinie oświaty pozaszkolnej na danym terenie muszą być bezwzględnie obowiązujące wszystkie organizacje. Wykonawcą winien być referent oświatowy oraz instruktorzy oświatowi ze wszystkich dziedzin. Należy bezwzględnie odróżnić referenta oświatowego od instruktora. Instruktor musi być stale w rozjazdach i zgodnie z ustalonym planem wykonywać swą pracę na terenie. Myślą przewodnią akcji oświaty pozaszkolnej musi być nie pogoń za doraźnymi lub chwilowymi efektami, nie kwestja możliwości zapelnienia sprawozdania imponującymi liczbami, lecz dążność do wykonania zamierzonych zadań. Za najbardziej pilne dezyderaty w tym zakresie uważać należy walkę z analfabetyzmem, rozwój czytelnictwa pism wśród szerokich warstw ludności, zwłaszcza z dziedziny rolnictwa, powołanie do życia przynajmniej po jednej większej bibliotece publicznej w każdym powiecie, gminie i mieście wraz z bibliotekami ruchomymi, organizacja planowa pogadanek i odczytów ze szczególnem uwzględnieniem miejscowości odległych, kina ludowe, teatry i chóry, wycieczki, wystawy, kursa dokształcające, zawodowe, specjalne jak rolnicze, spółdzielcze, pszczelnicze, handlowe, pożarnictwa, gotowania, kursy kroju i szycia i t. d., organizacja uniwersytetów ludowych, miejskich i wiejskich, organizacja świetlic, domów ludowych. Na specjalną uwagę zasługuje kwestja kolportażu tylko wartościowych wydawnictw i obrazów, oraz konieczność bezwzględnego tepienia kolportażu bezwartościowych i nieartystycznych obrazów, względnie wydawnictw. Wdzięcznym zadaniem jest organizacja regionalnych muzeów.

Specjalnie zwrócić uwagę należy na obchody narodowe, które winny być tak urządzone, by wszyscy uczestnicy brali w tych obchodach udział, by one nie ograniczały się do strony formalnej. Nasępnie sprawa organizacji wspólnych posiłków podczas tych obchodów z unikaniem użycia alkoholu jest kwestją pierwszorzędą, gdyż z jednej strony umożliwi działaczom społecznym nawiązanie bezpośredniego kontaktu z szerokimi warstwami ludności, z drugiej uchroni te masy od zgubnego wpływu pokątnych i niepokątnych szynkarzy. Rozwinięcie jak najenergiczniejszej propagandy idei wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego młodzieży dorastającej, propagowanie idei ochotniczej obrony przed pożarami, budownictwa ogniotrwałego, walka z alkoholizmem, praca nad podniesieniem poziomu obywatelskości, propagowanie idei samopomocy spo-

lecznej, propaganda spółdzielczości i t. d.—oto olbrzymi dalszy zakres oświaty pozaszkolnej.

Do pracy tej można i należy przede wszystkim powołać nauczycielstwo szkół powszechnych. Jednakowoż liczyć się należy z tem, że stała i planowa praca powinna być odpowiednio wynagradzana. Ze względu na wyjątkowe znaczenie powiatów nadgranicznych, akcji tej, musi całe społeczeństwo przyjąć z pomocą, przyczem również i Skarb Państwa winien w poważnej części udzielić na ten cel subsydlum.

Wychowanie dorastającej młodzieży wiejskiej

Zarząd Obwodu uważa za stosowne specjalnie podkreślić wagę zagadnienia wychowania młodzieży wiejskiej, zwłaszcza w powiatach nadgranicznych, jako sprawę znaczenia państwowego. Sprawą wychowania młodzieży dorastającej na wsi zajmowano się naogół nie wiele. Z powodu braku szkół, duża część tej młodzieży to analfabeci, z których, o ile nawet część nauczyła się czytać i pisać podczas służby wojskowej, tworzą się tak zwani analfabeci powrotni, z powodu braku bibliotek i czyteln. Jak już wspomniano, młodzież ta nie mając fachu w ręku, albo emigruje do Niemiec, albo też demoralizuje się, oddając się przemyślnictwu. Zniszczenie wojenne, konieczność odbudowy gospodarzei, zaabsorbowały siły Państwa, samorządu i społeczeństwa. Cały ciężar trudów spoczął na organizacjach społecznych różnego typu, które słabe finansowo i organizacyjnie, podejmują wprawdzie nieraz nawet owocne wysiłki, wyniki jednak ich prac są niewspółmierne do zadań.

Ludność rolnicza stanowi przeszło 70 proc. ogółu ludności. Młodzi nieprzygotowani należycie do pracy zawodowej corocznie obejmują cały szereg gospodarstw i warsztatów pracy na roli. Konserwatyzm starszej generacji, przywiązanie do nieracjonalnych sposobów produkcji, z drugiej zaś strony nieprzygotowanie młodzieży do pracy zawodowej — oto powody stwierdzające konieczność specjalnej działalności w kierunku należytego wychowania wiejskiej młodzieży. Poza akcją oświatową, której szczegóły podano w poprzednim ustępie, organizacje społeczne muszą wyteżyć swe starania w kierunku pobudzenia zmysłu społeczno-organizacyjnego wśród młodzieży, uchronienia jej od wpływów partyjne politycznych, zainteresowania jej sztuką ludową, teatrem ludowym i przemysłem ludowym. Młodzież winna mieć swe własne świetlice, a należycie zorganizowany ruch wycieczkowy do wzorowych gospodarstw, ośrodków rolnych, zakładów

doświadczalnych, zakładów przemysłowych i t. d. niewątpliwie wpłynie dodatnio na jej rozwój umysłowy.

Młodzieży należy powierzyć akcję sadzenia drzewek owocowych wzdłuż dróg.

W zakresie akcji wychowania fizycznego musi być położony specjalny nacisk na gminy i gromady wioskowe, by przydziałały potrzebne tereny na boiska, stadiony, strzelnice, przyczem równolegle należy organizować kąpieliska ludowe względnie w braku rzek — łązie. Z popularyzacją idei wychowania fizycznego łączy się kwestja propagowania i popierania propagandowych zawodów sportowych po wsiach.

Idea wychowania fizycznego polegać winna na dążeniu do zdrowia, zapewnieniu szlachetnej rozrywki i kształceniu charakteru, nie zaś na rekordach. Organizacja obozów letnich dla młodzieży obojga płci, przyczyni się wiele do podniesienia higieny życia.

W akcji oświatowej specjalnie uwzględnione powinny być kursy i pogadanki z zakresu rolnictwa, propaganda szkół rolniczych i gospodarstwa kobiecego oraz kół gospodyń wiejskich. Wychowanie szkół rolniczych winni być wykorzystani w akcji oświatowej. Akcji konkursów rolniczych wśród młodzieży wiejskiej, akcji organizowania rejonowych i powiatowych wystaw dorobku młodzieży, specjalnych pokazów dla młodzieży, doświadczenia nawozowego i rolniczego, należy poświęcić więcej wysiłku. W akcji rozwoju przemysłu ludowego należy wykorzystać przedsiębiorczość i ruchliwość młodzieży. Cała działalność wszystkich organizacji musi być dostosowana do specyficznych warunków danego powiatu. Duże znaczenie dla wychowania społecznego młodzieży, ma rozpowszechnianie wśród niej idei spółdzielczości.

Gmach starostwa w Kolnie

Budowa gmachu na pomieszczenie Starostwa, Wydziału Powiatowego, ewentualnie innych urzędów w Kolnie winna być jak najrychlej pomyslnie załatwiona.

Potrzeby gospodarzei

Na pierwszym miejscu należy postawić potrzeby rolnictwa, gdyż dobrobyt całej ludności zależy jest w pierwszym rzędzie od stanu rolnictwa.

Drugim postulatem gospodarczym jest sprawa podniesienia i umocnienia podupadłego rzemiosła polskiego, będącego ważnym czynnikiem rozwoju miast i miasteczek.

Najlepszą barjerą dla niemieckiej ekspansji tak gospodarczej, jak i politycznej na Polskę, jest pomyslny

stan gospodarczy kraju, a zwłaszcza pasa nadgranicznego, narażonego bezpośrednio na wpływy niemieckie. Ludność małorolna i bezrolna, nie mogąc znaleźć środków i sposobów utrzymania w kraju, pod wpływem tendencyjnej gospodarki w najbliższych miejscowościach zagranicą położonych, dokąd wyjeżdża w poszukiwaniu pracy, może osłabić swój instynkt państwo - obywatelski. Gospodarcze i kulturalne podniesienie pogranicza usunie to niebezpieczeństwo, a ludność polska za kordonem wzmocni istniejącą już u niej wiarę w żywotność i niezniszczalność naszego bytu państwowego.

Rolnictwo

Ludność nadgranicznych powiatów ostrołęckiego i kolneńskiego stwierdziła, że zdaje sobie sprawę z dążności władz państwowych i samorządowych do podniesienia stanu rolnictwa i wzięła bezinteresownie, z wielkim zapalem udział w olbrzymiej akcji regulacji rzeki Szkwy, Rozogi t. d. podjętej przez samorządy. Do kończenia więc podjętych regulacji w powiatach Ostrołęckim i Kolneńskim oraz Szczuczynskim, przyjdzie z pomocą spółkom wodnym zwłaszcza w gminie Belda, osuszenie łąk w połączeniu z regulacją Biebrzy i Narwi umożliwi oddanie do użytku ludności kilkudziesięciu tysięcy mórg łąk i przyczyni się do rozwoju i postępu rolnictwa. W tym celu koniecznym jest przyspieszenie tempa dokonywania ekspertyz meljoracyjnych i sporządzania planów, na podstawie których spółki wodne prowadzić będą dalsze roboty. Dla ułatwienia tworzenia spółek wodnych, winny odnośne władze rozpatrzyć sprawę zmiany obowiązujących przepisów w kierunku uproszczenia procedury i formalności, koniecznych przy powoływaniu do życia spółek wodnych.

Przyspieszenie tempa akcji komasacyjnej, zmniejszenie kosztów wywołania hipotek skomasowanych gospodarstw, przyspieszenie wywołania tych hipotek, oraz przyspieszenie wypłaty subwencji na przebudowę skomasowanych gospodarstw, wreszcie zwolnienie od podatków skomasowanych gospodarstw w momencie ich urzędowania, a nie jak dotychczas, po długim okresie po załatwieniu wszystkich formalności, oto prośby ludności pod adresem czynników miarodajnych.

Sprawa zalesienia nieużytków, wobec dużego eksportu drewna za granicę, specjalnie na terenie powiatów nadgranicznych — ma wielkie znaczenie.

Długoterminowe kredyty na jak najdogodniejszych warunkach ze szczególnem uwzględnieniem skoma-

sowanych gospodarstw ułatwią w znacznej mierze zrealizowanie podjętych zamierzeń, zwłaszcza w dziedzinie racjonalnego budownictwa wiejskiego. Ludność skarży się na zbyt formalistyczną procedurę przy nabywaniu w lasach państwowych drzewa na cele gospodarcze.

W każdej gminie koniecznym jest założenie kilku gospodarstw wzorowych z ogniotrwałe pobudowanymi budynkami, ozdobnymi ogródkami kwiatowymi. W celu zorganizowania spółdzielczych przetwórn owoce należy wzmocnić dotychczasową akcję zakładania sadów handlowych. Koniecznym jest zwiększenie ilości samorządowych punktów czyszczenia nasion, wypożyczalni siewników rzędowych, sekcji maszynowych kółek rolniczych, oraz ułatwianie kredytów na zakładanie spółek maszynowych, przycem termin spłaty tych kredytów winien być przedłużony przynajmniej do lat 5-ciu. Na terenie powiatów kurpiowskich potrzebne jest intensywne poparcie i opieka nad bartnictwem.

Działalność samorządowych ośrodków rolnych i spółdzielni rolniczo-handlowych w kierunku dostarczania ludności na dogodnych warunkach dobrych odmian zbóż siewnych, zastosowanych do gleby i klimatu, musi być wydatnie zwiększona, a to w celu odciążenia ludności od szukania wymiany zbóż u sąsiadów za kordonem.

Dotychczasowa akcja związków samorządowych, i organizacji rolniczych w kierunku zapoznania ludności z najnowszymi zdobyczami naukowymi w dziedzinie hodowli zwierząt, przez pokazy inwentarza żywego i kursy lotne, zakładanie stacji kopalacyjnych i ułatwianie kredytów na te cele, musi ulec wzmocnieniu.

Ludność powiatów nadgranicznych w przeważnej części jest bardzo uboga, to też wydatna pomoc finansowa tak ze strony Państwa, jak i samorządu, jest bardzo konieczna.

Spółdzielczość

Spółdzielczość jako czynnik kształtujący społecznie i wyrabiający najważniejsze zalety obywatela, jak inicjatywę, samodzielność, poczucie solidarności państwowej, posiada olbrzymie znaczenie dla gospodarczego rozwoju, zwłaszcza drobnych gospodarstw wiejskich. Propaganda idei spółdzielczości musi być jak najintensywniej prowadzona i to równoległe przez wszystkie czynniki wśród dorosłych, jak też i wśród młodzieży szkolnej. Z tem łączy się intensywna propaganda idei oszczędności oraz konieczności umożliwienia ludności składania w kasach spółdzielczych

czy komunalnych nawet najdrobniejszych oszczędności.

Akcja zakładania gminnych kas oszczędnościowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas Stefczyka, musi być tak prowadzona, by ich działalność była skoordynowana, by one ze sobą nie zawodziły. Jako zasadę przyjąć należy, że tam gdzie istnieje dobrze funkcjonująca kasa Stefczyka, czy też gminna kasa pożyczkowo-oszczędnościowa, nie należy stwarzać kasy drugiej, a już bezwzględnie innego typu. Ilość kas Stefczyka musi być zwiększona na terenie wszystkich powiatów, a w szczególności na terenie powiatu Ostrołęckiego z 9 do 15, Koleńskiego z 6 do 15, Szczuczynskiego z 4 do 12, Augustowskiego z 10 do 15 i Suwalskiego z 15 do 20.

Na podstawie opracowanego planu sieci spółdzielni mleczarskich przy ścisłej współpracy Związku Rewizyjnego Spółdzielni Rolniczych, należy poddać rewizji dotychczasową politykę przy zakładaniu spółdzielni mleczarskich, stanowiących poważny czynnik w kierunku zapewnienia dochodu drobnym gospodarstwom, oraz podniesienia hodowli. Przy spółdzielniach mleczarskich winny być uruchomione zbiornice jaj. Nadto należy organizować pow. składnice jaj, jako samodzielne spółdzielnie, względnie oprócz je o spółdzielnie rolniczo-handlowe.

Koniecznością jest należyte planowe ujęcie akcji spółdzielczości wśród spożywców, oraz spółdzielczości rolniczo-handlowej, jako najbardziej odpowiadającej potrzebom drobnego niezamożnego rolnictwa.

Przemysł rzemiosło

Wśród ludności pasa nadgranicznego, demoralizowanej łatwością zarobku przy zajęciu się przemysłnictwem, akcja popierania przemysłu ludowego niewątpliwie przyczyni się do podniesienia dobrobytu. Propagandę i racjonalizację przemysłu ludowego wzięło na siebie Wojewódzkie Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego „Krajan” w Białymstoku. Wobec tego jest obowiązkiem tak związków samorządowych, jak też i całego społeczeństwa współpracować jak najwydatniej z organami tego towarzystwa. W każdym powiecie winien być stworzony etat instruktorów przemysłu ludowego. Organizując spółdzielnie przemysłu ludowego i wytwórczość w tej dziedzinie, należy równocześnie pamiętać o konieczności zapewnienia tym spółdzielniom rynków i racjonalizacji zbytu.

Równoległe z propagandą przemysłu ludowego musi być otoczona specjalną opieką drobne rzemiosło. Poza zapewnieniem młodzieży wy-

kształcenia zawodowego, musi się ułatwić posiadającym odpowiednie kwalifikacje, możliwość zakładania warsztatów pracy, przez zapewnienie młodzieży dogodnego na ten cel kredytu.

Specjalną uwagę zwrócić należy na ludność zajmującą się rolnictwem, a zamieszkałą w miastach. W celu związania tej ludności z miastami, musi się otoczyć ją specjalną opieką, co przede wszystkim należy do obowiązku samorządu miejskiego. Z jednej strony należy udzielić jej pomocy w kierunku racjonalizowania gospodarki rolnej w miastach (sadownictwo, ogrodnictwo i t. d.), z drugiej zaś ułatwić tej ludności możliwość zarobkowania przez rozwój przemysłu ludowego i zawodowe kształcenie.

Mając na względzie ulepszenie gospodarstw rolnych, winny samorządy organizować na zasadach spółdzielczości fabryki materiałów zastępczych, jak cegielnie, betoniarnie, dachowczarnie i t. p.

Odbudowa budynków zniszczonych podczas wojny.

Szczupłość kredytów przyznanych na cele odbudowy budynków zniszczonych w czasie wojny, uniemożliwiła dokończenie tej akcji. Część ludności vegetuje wskutek tego w bardzo ciężkich warunkach. Koniecznością jest specjalnie dla pasa nadgranicznego, uzyskanie poważniejszych kredytów, przycem odnośnie władze winny rozpatrzyć życzliwie prośbę ludności o całkowite względnie częściowe umorzenie uzyskanych z tego tytułu pożyczek i obniżenie procentów.

Budowa linii kolejowych.

Od lat 10-ciu samorząd powiatowy w Kolnie zabiega bezskutecznie o wybudowanie linii kolejowej Łomża-Kolno-Wincenta, posiadającej wielkie znaczenie gospodarcze dla tak biednego powiatu, jakim jest powiat Kolneński.

Drugą linią kolejową również ważną pod względem gospodarczym jest linia Ostrołęka-Sierpc-Toruń.

KREDYTY DLA SAMORZĄDU.

Samorząd powiatowy pasa nadgranicznego doceniając nagłą potrzebę przeprowadzenia celowych inwestycji, zaprojektował względnie zapoczątkował cały szereg wielkiej wagi urządzeń, których z braku środków nie może zrealizować. Ponieważ akcja inwestycyjna w pasie nadgranicznym wywołała nader żywy odzew polityczny wśród ludności za kordonem, przekonała ją o tężyźnie twórczej naszych władz, konieczną jest rzeczą, by Państwo umożliwiło przez ułatwienie uzyskania długoterminowego

i dogodnego kredytu, zrealizowanie samorządom podjętych zamierzeń. A zamierzenia te są bardzo ważne. W powiecie Augustowskim budowa szosy Augustów-Sztubin, budowa domów gminnych w Szczebro-Olszance, Balli-Wielkiej i Łabnie, domu ludowego w Holyńce, szkoły w Nettcie i Rutkach, szkoły rolniczej w Dowspudzie, w powiecie Suwalskim budowa drogi bitej Suwałki-Jeleniewo-Wizajny, budowa szkół w Przerosli, Aleksandrowie, Folw. Starym, Żłobinie, Lasance-Danulewie, w mieście Suwałkach budowa dwóch szkół 7-klasowych, stadionu miejskiego, elektrowni i rzeźni miejskiej wraz z targowicą, w powiecie Kolneńskim budowa betoniarni sejmikowej, elektrowni miejskiej w Kolnie, rzeźni w Jedwabnem, domu gminnego w Turośli i szkół w Kolnie, Stawiskach, Łączkach, Warmiaku i Wincencie, w powiecie Ostrołęckim budowa szkół (Jarmuty, Olszewka, Goworowo, Zawady, Łęg-Przedmiejski, Myszyniec, Dąbrowa, Grodzisk, Łęczyn, Piski, Kaczka, Dylewo, Kadzidło, Ostrołęka stacja, Pelty, Surowe, Czarnia, Wolkowe, Krysiaki), budowa rzeźni miejskiej, wybrukowanie miasta Ostrołęki, rozbudowa cementowni miejskiej, kanalizacja i wodociągi w Ostrołęce, uruchomienie dwóch przetwórn Inu, dokończenie rzeźni w Goworowie, urządzenie lecznicy weterynaryjnej w Ostrołęce, rozbudowa schroniska dla dzieci, rozbudowa szpitala, budowa gmachu sejmikowego, budowa domu gminnego w Czerwinie, dokończenie zaczętych melioracji, w powiecie Szczuczynskim budowa szkół (Grajewo, Grabowo, Lachowo, Kruszewo, Czarnówek, Szczuczyn, Bogusze, Rydzewo, Sośnia, Filipki, Rajgród), dokończenie elektrowni w Grajewie *) szkoły rolniczej w Żebrach, rzeźni miejskiej w Rajgrodzie, domu gminnego w Boguszach, Pruskiej i Rudzie, domu ludowego w Grabowie, Lachowie i Radziłowie, domów gminnych w Szczuczynie i Wąsoszu, wybrukowanie rynku w Radziłowie, wybudowanie promenady w Grajewie i dokończenie tak ważnej inwestycji, jak stadion sportowy w Grajewie.

Udzielenie kredytu długoterminowego samorządom na terenie pasa nadgranicznego jest koniecznością państwową. Zamierzone inwestycje winny być wykonane w jak najbliższym czasie.

UWAGI KOŃCOWE

W memorjale niniejszym, Zarząd Obwodu Północnego Związku Obrony Kresów Zachodnich w Białymstoku, starał się uwypuklić najpilniejsze potrzeby

gospodarcze i kulturalne 5-ciu powiatów województwa Białostockiego w nadgraniczu mazurskim w tej nadziei, że władze państwowe i samorządowe, jak również organizacje społeczne, rozpatrzą przychylnie wysunięte przez nas postulaty.

Szczupłość ram tego memorjału uniemożliwiła wyczerpujące omówienie wszystkich potrzeb pogranicza. Śledząc jednak wzmagając się działalność Państwa, i samorządu, postęp w życiu społecznym, Zarząd Obwodu jest przekonany, że miarodajne

W Białymstoku, w listopadzie 1929 r.

Za Zarząd Obwodu Północnego Związku Obrony Kresów Zachodnich

CELESTYN GALASIEWICZ

PREZES

STANISŁAW LEDÓCHOWSKI

Wiceprezes

LUDWIK ŚLUSARCZYK

Kierownik Obwodu

BRONISŁAW KOSSUTH

Skarbnik

KONSTANTY KRZYWICKI

Członek Zarządu

Poseł na Sejm

TADEUSZ SZELLER

Wiceprezes

MARJA JURASZYŃSKA

Sekretarz

WAWRZYNIEC GALAJ

Członek Zarządu

PIOTR KOSIBA

Członek Zarządu

Poseł na Sejm

Czy Prusy Wschodnie są niemieckie?

Dzień 17 listopada 1929 roku jest znamienym w rozwoju stosunków polsko-niemieckich. Wybory do ciał samorządowych w Prusach Wschodnich ujawniły nie istotny układ sił, lecz natężenie pracy germanizacyjnej, wnoszonej przez Niemców na zagrozoną, „odwiecznie niemiecką ziemię wschodnią”, jak to głosi bojowy nacjonalizm pruski.

W Prusach Wschodnich główne ośrodki polskości znajdują się na Mazurach (około 350 tysięcy Polaków), Warmji (około 50 tys. Polaków) i na Powiślu (około 20 tysięcy Polaków). Znany hakatysta Ruchacz, w swoim artykule, umieszczonym w „Lehrzeitung für Ostpreussen”, mówi, że 80 proc. wiejskiej ludności Mazurów jest pochodzenia polskiego i posługuje się prawie wyłącznie mową polską.

W roku 1804 wyszło prawo niemieckie dla Mazurów i Warmji, nakazujące, by każdy nauczyciel umiał mówić i pisać w języku niemieckim. Do tego czasu język niemiecki był tam nieznanym.

W roku 1834 do szkół polskich na Mazurach i w Warmji wprowadzono język niemiecki jako język wykładowy. W roku 1873 język polski zostaje całkowicie usunięty z szkół na Mazurach i Warmji.

W Królewcu, który był najpotężniej-

szynkami odniosa się przychylnie do niniejszego memorjału i będą uważać go jako wypełnienie przez Związek Obrony-Kresów Zachodnich swego obowiązku zwrócenia uwagi na najważniejsze potrzeby pogranicza. Głównym motywem niniejszego memorjału jest świadomość, że dzisiejsze pokolenie, które miało możliwość wyjątkowo wzięcia udziału w wielkim akcie odzyskania i ugruntowania bytu państwowego, ma również specjalne i wyjątkowe obowiązki.

*) Dokończona i uruchomiona w dniu 19 lutego r. b.

z głębi Niemiec. Był to element niemający nic wspólnego z Mazurami.

— Mimo kilkunastuletniej pracy Niemców nad zniszczeniem ducha polskiego na Mazurach, lud mazurski tęskniący od wieków za doskonalszą formą i treścią życia, pieści w swych baśniach i legendach, oraz pieśniach ludowych, śpiewanych i opowiadanych pod słomianą strzechą — marzenia o Macierzy. Do dziś dnia głównym tematem legend i pieśni mazurskich, są gadki o klęsce Krzyżaków pod Grunwaldem, oraz o królu w koronie, co w przeddzień bitwy pokonał mnicha, który ukazał się wśród chmur...

— Jeden z przedstawicieli mniejszości w Niemczech, w lutym 1928 roku powiedział... Rzesza przyznała na cele kolonizacyjne na Mazurach, na t. zw. „Reichsgrenzlandsiedlung“ kwotę 250 milj. marek, pod warunkiem że osiedleńcy pochodzą z Niemiec. Pozatem Rzesza udzieliła tytułem kredytu długoterminowego dla uciekinierów kolonistów niemieckich kwotę 70 milionów marek... Polacy w Niemczech, nie mają kredytu w Banku Państwa. Dzisiejsza polityka pruska zmierza do pozbawienia Polaków ich ziemi, ażeby ich wypłenić... Tajny okólnik naczelnego prezydenta w Opolu z dnia 9. IV. 25. czyni landratów odpowiedzialnymi za to, by żaden kawał ziemi nie przeszedł w ręce Polaków...

...Członkowie mniejszości polskiej nie mogą być uwzględnieni przy parcelacji. Stwierdzono to urzędowo... Okólnik ministra opieki społecznej z dnia 6.III.27 mówi, że przy udzieleniu kredytów rolnych mogą być brane w rachubę wyłącznie osoby pochodzenia niemieckiego, które się zobowiązują hipotecznie, że w ciągu 50 lat, w budynkach, wybudowanych z tych kredytów, zamieszkiwać będą wyłącznie Niemcy... Niezawierza się wójtów i sołtysów pochodzenia polskiego... Urząd niemiecki oświadcza Polakom, że używanie polskiego języka i okazywanie polskich odznak i barw, jest wzbronione. Na Mazurach niema zupełnie szkolnictwa polskiego...

W berlińskiej „Deutsche Tageszeitung“ z dnia 2.III.29, pojawił się wierszyk, który się kończy następującym zwrotem: „Im Sattel fest, das Schwert zur Faust, schlägt los die polnischen Hunde“.

Zakończenie tego wiersza najwyraźniej nam mówi o istotnym stosunku Niemców do Polaków i naszego Państwa. Stosunek ten, to nietylko parcie niemieckiej ekspansji gospodarczej na wschód, ale i wyładowywanie się rasowej nienawiści Teutonów.

Kłamstwem jest twierdzenie oficjalnych czynników niemieckich, że sytuacja gospodarcza Prus Wschodnich stała się fatalną wskutek powstania niepodległego Państwa Polskiego i odcięcia Prus Wschodnich od niemieckiego pnia państwowego, przez „korytarz pomorski“. Przeciwnie, upadek gospodarczy Prus Wschodnich można było zaobserwować i w tych czasach, kiedy Prusy Wschodnie były terytorjalnie związane z państwem niemieckim, czego przykładem lata 1871 — 1910, w których z Prus wymigrowało około 700 000 ludzi, mimo potężnych wysiłków narodu niemieckiego nad zagospodarowaniem wydartego Polsce terenu.

Wystarczy powiedzieć, że kilka tysięcy osad kolonizacyjnych, które wśród ludności mazurskiej miały być forpocztami państwowej myśli niemieckiej, kosztowały państwo niemieckie po 15.000 marek niemieckich w złocie każda.

Badacz niemiecki Mann stwierdził, że w ciągu siedmiu kwartałów lat 1923—1925 wyszło z Prus Wschodnich około 160.000 ludzi. Pomijając

tendencyjność tych obliczeń i cyfr, można z całą pewnością stwierdzić, że jest to w obecnych warunkach zupełnie naturalny odpływ elementu niemieckiego, wtłaczanego sztucznie w Prusy Wschodnie przez germanizacyjną politykę rządu Rzeszy.

Krwawe ciągi wojny, duszy niemieckiej nie zmieniły. Obserwacje, czynione na terenie mazurskim i warmińskim, przekonywują nas, że eks-terminacyjna polityka Niemców względem Mazurów, została zastrzeżona. Kwestja mazurska, nie jest zagadnieniem wewnętrznym państwowemu Niemiec. To paląca rana na ciele narodu polskiego. To zagadnienie, które ze względu na ciężkie krzywdy ludności polskiej, jakich ona doznaje od będącego w mniejszości elementu panującego, musi się stać problemem ogólcnoeuropejskim. Jedyną perspektywą, w której znaleźć by się mogły podstawy dla rozstrzygnięcia kwestji mazurskiej — to powierzenie administracji Prus Wschodnich bezstronnemu przedstawicielowi Ligi Narodów.

Ludwik Ślusarczyk

Popierajcie Związek Obrony Kresów Zachodnich! Każdy dobry Polak, winien zapisać się na członka Z.O.K.Z.

Składka miesięczna 50 groszy

Zapisy przyjmuje każde Koło
Powiatowe Z.O.K.Z.

lub też

Obwód Północny Z. O. K. Z.

w Białymstoku ul. Kilińskiego 16, telefon 8-45

